

HIKOYADA TUGUN TUSHUNCHASI
(ULUG‘BEK HAMDAMNING "BIR PIYOLA SUV" HIKOYASI MISOLIDA)

O‘ralova Mohichehra

Termez davlat universiteti 2 - bosqich talabasi

Hafizova Feruza

Ilmiy rahbar.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8110480>

Annotatsiya. Ushbu maqolada tugunning o‘ziga xos xususiyatlari, Ulug‘bek Hamdamning "Bir piyola suv" hikoyasidagi tugunlar mazmuni, hamda asarning falsafiy ma‘nolari haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: Tugun, fabula, voqea, tahlil, mazmun-mohiyat, psixologik tahlil, falsafiy qarashlar, kompozitsiya, vazifa.

THE CONCEPT OF A KNOT IN THE STORY
(ON THE EXAMPLE OF ULUGHBEK HAMDAM'S STORY "A BOWL OF WATER")

Abstract. This article will talk about the peculiarities of the knot, the content of the knots in Ulughbek Hamdam's story "a bowl of water", as well as the philosophical meanings of the work.

Key words: knot, fabula, event, analysis, content-essence, psychological analysis, philosophical views, composition, task.

ПОНЯТИЕ УЗЛА В РАССКАЗЕ
(НА ПРИМЕРЕ РАССКАЗА УЛУГБЕКА ХАМДАМА "ЧАША С ВОДОЙ")

Аннотация. В этой статье будут рассмотрены особенности узла, содержание узлов в рассказе Улугбека хамдама "чаша с водой", а также философский смысл произведения.

Ключевые слова: узел, фабула, событие, анализ, содержание-сущность, психологический анализ, философские воззрения, композиция, задача.

Hozirgi adabiy jarayonimizning yirik vakili, o‘zbek nasriga, ayniqsa, hikoyachiligiga, o‘zining yangi ovozi, yangi ruhi bilan kiri kelgan, iste’dodli yozuvchilarimizdan biri bu Ulug‘bek Hamdam hisoblanadi. U yozgan roman, qissa va hikoyalar kitobxonlar tomonidan juda iliqlik bilan kutib olinadi.

Ulug‘bek Hamdam hikoyachilikda o‘zining alohida o‘rnig eg bo‘lgan buyuk ijodkordir. Uning hikoyalarida ramziy tasvirlar bilan bog‘liq holda real hayot, hamda, hayolot to‘g‘risida falsafiy tushuncha va qarashlar, inson qalbidagi tushunish mushkul bo‘lgan hissiyotlar, voqealar yuksak mahorat bilan talqin qilinadi. Hikoyalaridagi insonlarning turli qiyin mushkulotlarga tushib qolishi, ma‘lum bir shaxs yoki voqea yoritilishi zarur bo‘lgan mazmun, mohiyat, yashirin, mavhum holda berilishi, kitobxonni chuqurroq va teranroq fikrlashga da‘vat qiladi. Ulug‘bek Hamdam hikoyalarini tinglar ekanmiz, ularning har biridan ma‘naviy ozuqa olib, falsafiy mushohadaga sho‘ng‘iyimiz. Hikoyalardagi tugun, kompozitsiya bizni bot - botasarni chuqurroq tinglab, psixologik tahlil qilishimizga undaydi. Ulug‘bek Hamdamning "Bir piyola suv" hikoyasi ham xuddi shu uslubda yozilgan desak mubolag‘a bo‘lmaydi.

Tugun - asosan asarlardagi voqealar rivojini shakllantirib, o'quvchini asar ichiga yetaklovchi, qahramonlar taqdiriga qiziqtiruvchi, fabula rivojidadagi voqeadir. Ko'pincha tugun asar o'rtasi va oxirida ko'proq uchraydi. Ammo ba'zi asarlar tugundan boshlanishi ham mumkin.

Ulug'bek Hamdamning " Bir piyola suv " hikoyasi ham tugundan boshlanadi.

Asarda, yuk tashuvchi kishiga juda ham muhim bo'lgan bir topshiriq yuklatiladi. Biroq bu topshiri haqid batafsil ma'lumot berilmaydi. U ikkita ot qo'shilgan aravani, shom tushgunga qadar, manzilga eltishi zarur, ammomanzil haqida ham, hatto, bu topshiriq aynan nega unga berilgani haqida ham ma'lumot yo'q. Ayni manashu iznma - ketin kelayotgan jumboqlar, asarning tuguni hisoblanadi Yuk tashuvchi o'z zimmasiga yuklatilganvazifalarni bajarish uchun yo'lga chiqadi. Avvaliga yon atrofidagi bepayon sahro, jazirama issiq, osmonda uchayotgan qushlar, unga tetiklik bag'ishlaydi. Xuddi ular unga nimanidir demoqchidek, unga yuklatilgan vazifani anglashayotgandek edi. Bundan u juda zavqlanib qo'shiq kuylagisi, baqirgisi keladi. Ammo ko'p o'tmay, jazirama issiq, yo'l azobi tufayli uning tanasi chanqab, yon atrofdan buloq izlay boshlaydi. U shunchalik chanqay boshlaydiki, barcha narsa yodidan ko'tariladi. Yolg'izlikda, borib - bori bir karvonsaroyini va bir piyola suv tutib turgan go'zal qizni ko'radi. U mamnunligidan karvonsaroy tomon shoshadi va vazifasi yodidan ko'tariladi. Karvonsaroyga borib bir piyola suv ichib chanqog'i qoladi. Mana shu vaziyatda u o'ziga, " shuncha yo'l bosib, bir piyolagina suvga qonib qoldimmi? " - degan savolni beradi. Ayni shu o'rinda yan bir tugunni kurishimiz mumkin. Bu holat inson nimagadir muhtoj bo'lganda uning nafsoniy sifatleri yuzaga chiqishidan darak beradi.

U karvonsaroy ichiga kirib, turli ishratparast insonlar va u yerdagi aysh -ishratni ko'rib ketgisi kelmay qoladi, ammo suv haqqini berish uchun navbatda turib, ancha vaqti ketadi va u endi bu yerdagi insonlarga rahmi kela boshlaydi, ularning umrini bekorchi narsalarga sarflayotganini ko'rib achinadi.

Suv haqqini beribaravasi tomon oshiqadi, u yerg boribxursandligidan sakramoqchi bo'ladi, ammo qarasaki, u harakat qilolmasdi, u endi ilgarigidek navqiron emasdi. Bu holatni ko'rib ,hushidan ketadi va yelkasida qanaqadir namlikni va qo'llarida tayoqni his qiladi. Tayoq yordamida o'rnidan turib aravani ochib qarasaki, arava ichida to'la ko'zalarda suv , ularning biri yorilib oqib yotardi .

Ko'rib turganingizdek asar boshdan oyoq tugun ustiga qurilgan va aynan shu tugun asarga o'ziga xos joziba baxsh etgan. Odatda tugundan so'ng doimo yechim keladi. (Yechim bu, asarning tushunilishi qiyin bo'lgan qismlarini, yani tugunni yoritib beruvchi qism hisoblanadi.) Ammo Ulug'bek Hamdam bu hikoyasida tugunlardan so'ng yechimlarni berib o'tmagan, balki bu vazifani o'quvchining o'ziga havola qilib qo'ygan.

Hikoya falsafiy ma'nolarga boy ravishda yozilgan. Masalan: inson dunyoga kelishi bilan Alloh unga mashaqqatli sahro yo'li (hayot) ni beradi. Umrining nihoyasiga qadar esa hech qachon qonmaydigan, o'ziga muqim intiltirib yashatuvchi suv (poklik) ni beradi . Vazifasini ado etgunga qadar esa yordam beruvchi (qushlar) va umri, vaqtini o'g'irlaguvchi to'siqlar. Ba'zida insonlar o'zida mavjud bo'lgan narsalarni uzoq izlashadi, xuddi yuk tashuvchi bir piyola suvni izlagani kabi . Qaysi yo'lni tanlash har bir insonning o'ziga bog'liq. Bu hikoyadan hamma har xilcha xulosa chiqarishi tabiiy. Bu yerda eng muhimi tog'ri munozara yuritishdir.

Ulugʻbek Hamdam oʻz ijodi va ijodkorlar haqida shunday yozadi: "Ijodkor oʻz yuragining pokligiga ahamiyat bermogʻi, binobarin, oʻz qalbining bir umrlik sadoqatli qoʻriqchisiga aylanmogi shart. Qorayib ketgan yurak bilan nafaqat zoʻr, balki miyona asar ham yozish mushkul. Yozish sanʼatining koʻpdan - koʻp sir - u asrori tagiga yetgan, tizgan satrlarida nainki stilistik, balki bironta orfografik xato uchramaydigan ijodkorlarimiz bor. Sanʼatlariga tasanno deymiz, lekin ne yoziqki, ularning aksariyatida mazmun toʻpiqqa ham chiqmaydi, asardan vulqondek otilib chiqib oʻquvchi yuragiga toʻgʻri borib uriladigan badiiy zarb yoʻq, xuddi qishki tumanlar ar xira koʻrinib turgan quyoshdek taftsiz, nursiz..." Darhaqiqat ushbu jumlar orqali ham yozuvchining asarlari va asl adabiyot nima ekanligini anglashimiz mumkin.

Xulosa qilib aytish joizki, Ulugʻbek Hamdam hikoyalarining gʻaroyibli, undagi tugun va falsafiy, psixologik tahlilning mavjudligidir. Tugun oʻquvchini fikrlashga undaydi, asarga nisbatan qiziqish uygʻotadi. Asarlarning eng muhim qismlari: syujet (qurilish) fabula (voqea) yechim, kompozitsiya, kulminatsiya (asarning eng yuqori nuqtasi) ichida tugun ham oʻz oʻrniga egadir desak mubolagʻa boʻlmaydi.

REFERENCES

1. D.Quronov. "Adabiyot nazariyasi asoslari": darslik / Toshkent: "Noshir" nashriyoti, 2019. 336 b.
2. <https://www.ziyouz.com>
3. Quronov D. Adabiyotshunoslik lugʻati. - Toshkent: Akademnashr, 2013. 408 b.
4. <https://fayllar.org>